

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОВАДЖЕНЬ В УКРАЇНІ, ПОГЛЯД З ПЕРСПЕКТИВИ АДАПТАЦІЇ ДО СТАНДАРТІВ ЄС

Міхєєв Микола Володимирович

адвокат, аспірант,

Інститут держави і права імені В.М. Корецького

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

Триваючий процес європейської інтеграції України, який розпочався з надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС у 2022 році, вимагає комплексних реформ для приведення поняття адміністративного провадження України, як групи однорідних процесуальних відносин, у відповідність зі стандартами ЄС. Ця адаптація передбачає модернізацію законодавства, розбудову інституційної спроможності та дотримання таких принципів, як прозорість, ефективність та доступність.

У світлі вступу України до ЄС юридичний механізм притягнення особи до адміністративної відповідальності потребує змін та оновлень. Реформуванню підлягає й адміністративне законодавство, яке має врахувати нові підходи до вирішення справ про адміністративні правопорушення, думки українських науковців, які присвятили свої напрацювання даній проблемі, їхні пропозиції щодо вдосконалення норм адміністративного кодексу задля більш ефективного правового регулювання відповідальності особи із дотриманням усіх принципів гуманізму, справедливості та законності [1].

Беззаперечно, адміністративне провадження є найпоширенішим за чисельністю серед інших проваджень. Автор, як молодий науковець, в чисельній своїй роботі досліджує сучасний погляд шляхів забезпечення та ефективність адміністративно-правового регулювання адміністративних проваджень в адміністративному процесі України з точки зору їх класифікації на конфліктні та неконфліктні адміністративні провадження [2].

Як встановлено українськими науковцями у правовій сфері знань, за певної класифікації, на сьогодні, в Україні існує три види адміністративних проваджень.

Перший і найбільший вид проваджень – це неконфліктні провадження, які здійснюються державними органами та посадовими особами, а також недержавними органами, які уповноважені державою

з метою виконання різних нормативних актів щодо користування громадян їхніми правами та виконання ними своїх обов'язків.

Другий тип – це конфліктні провадження, які здійснюються окремими посадовими особами і державними органами, в тому числі і судами загальної юрисдикції. Ці провадження стосуються порушень, які вчинено фізичними та юридичними особами встановлених норм і правил і які тягнуть за собою адміністративну відповідальність.

Окремим, третім видом адміністративних проваджень, є провадження, які здійснюють адміністративні суди, що розглядають справи стосовно порушень, які допущені державними органами чи посадовими особами у сфері виконання своїх безпосередніх обов'язків.

Автором встановлено, що найбільшим видом адміністративних проваджень в Україні, є неконфліктні адміністративні провадження, які здійснюються державними органами та посадовими особами, а також недержавними органами, уповноваженими державою здійснювати різноманітні нормативно-правові акти, щодо реалізації прав громадян та виконання ними своїх обов'язків [3]. Але інший вид – це конфліктні адміністративні провадження, які здійснюються окремими посадовими особами та державними органами, в тому числі судами загальної юрисдикції. Ці провадження стосуються порушень фізичними та юридичними особами встановлених норм і правил, що тягнуть за собою адміністративну відповідальність.

Прийняття Закону «Про адміністративну процедуру» (далі ЗАП), який набув чинності 15 грудня 2023 року [4], є новим етапом у взаємодії органів виконавчої влади України та місцевого самоврядування з громадянами та бізнесом. Загальні правила дозволяють прискорити прийняття рішень та оптимізувати комунікацію особи з публічною адміністрацією. Адміністративна процедура взаємодії стала уніфікованою, ефективною, орієнтованою на потреби громадян і бізнесу, прозорою. Запровадження загальної адміністративної процедури наближає Україну до стандартів Європейського Союзу, оскільки подібні закони діють у всіх країнах ЄС як невід'ємна частина «права на належне управління» [5].

Нижче автор сформулює аналіз ключових стратегій покращення цього процесу, підкріплений останніми правовими розробками та науковими висновками.

Гармонізація законодавства.

Як зазначено вище, наріжним каменем реформи в Україні є Закон «Про адміністративну процедуру» (ЗАП), ухвалений у 2022 році після 23-річного періоду розробки. Створений за зразком німецького адміністративного права, ЗАП запроваджує узгоджені з ЄС поняття, такі як «адміністративні акти» та стандартизовані процедури для вирішення окремих справ [6]. Уніфікуючи фрагментовані галузеві нормативні акти, він зміцнює правову визначеність і зменшує

бюрократичну свободу дій, що має вирішальне значення для боротьби з корупцією [7]. Однак, як зазначає Європейська комісія [8], звернення окремих органів влади України щодо (таких як податкова служба) виключення з сфери дії ЗАП ризикує підірвати його вплив. Щоб вирішити цю проблему, Україна повинна протистояти тиску, спрямованому на розмивання сфери застосування ЗАП, і забезпечити послідовне застосування всіма адміністративними органами.

ЗАП також передбачає обов'язкове досудове вирішення спорів, переміщуючи роль судової влади від основного органу вирішення спорів до апеляційного нагляду. Це узгоджується з нормами ЄС, які віддають перевагу прийняттю ефективних адміністративних рішень над судовим втручанням. Подальша гармонізація потребує оновлення відповідних кодексів, таких як Кодекс про адміністративні правопорушення, щоб усунути протиріччя з принципами ЗАП [6].

Інституційні реформи.

Ефективне впровадження вимагає розбудови потенціалу адміністративних органів і судів. Навчальні програми для державних службовців і суддів, розроблені за підтримки ЄС, покращили розуміння процесуальної справедливості та механізмів підзвітності. Наприклад, вимога ЗАП щодо обґрунтованих рішень сприяє прозорості, тоді як суворі часові рамки для вирішення справ усувають хронічні затримки [9]. Україні слід розширити ці ініціативи, особливо в таких секторах, як податкова та митна справа, де адміністративна практика залишається застарілою [6].

Не менш важливими є незалежні механізми контролю. ЄС наголошує на надійних апеляційних системах і судовому перегляді для забезпечення дотримання правових стандартів [9]. Посилення ролі Вищої ради юстиції в оцінюванні поведінки суддів могло б підвищити довіру громадськості, яка залишається низькою через очевидну неефективність [7].

Залучення зацікавлених сторін і моніторинг.

Інтеграційний процес України сприяв безпрецедентній співпраці між урядом, громадянським суспільством і міжнародними партнерами. Публічні обговорення скринінгових звітів ЄС, таких як оцінка «фундаментальних кластерних» реформ у січні 2025 року, демонструють прихильність інклюзивному формуванню політики. Підтримка цього діалогу є важливою для усунення прогалин, виявлених у таких сферах, як адміністративна прозорість та антикорупційні заходи [7].

Постійний моніторинг Європейської комісії забезпечує зовнішню структуру підзвітності. Україні слід використати рекомендації з періодичних звітів про прогрес для вдосконалення дорожніх карт впровадження. Наприклад, у звіті ЄС за 2023 рік критикувалися запропоновані виключення з ЗАП, що спонукало до перегляду законодавства. Регулярні консультації з такими органами, як Рада Європи,

можуть ще більше узгодити українську практику зі статтею [9] Хартії ЄС про основні права, яка гарантує право на належне управління [6].

Виклики та майбутні напрямки.

Незважаючи на прогрес, проблеми залишаються. Російське вторгнення у 2022 році відвернуло ресурси від реформ, затримуючи технічні коригування 196 законів, які стосуються ЗАП [6]. Політичний опір скороченню бюрократичної влади також загрожує постійним змінам. Щоб пом'якшити ці ризики, Україна має віддати пріоритет адміністративній юстиції як складовій національної безпеки, пов'язуючи її з економічними та геополітичними перевагами вступу до ЄС [7].

Підсумовуючи, адаптація України до адміністративних стандартів ЄС залежить від:

1. Консолідації законодавчих реформ шляхом повного впровадження ЗАП та галузевих оновлень.
2. Інвестиції в інституційну спроможність шляхом навчання, нагляду та підвищення ефективності за допомогою технологій.
3. Підтримки багатосторонньої взаємодії для забезпечення підзвітності та передачі знань.

Вирішуючи ці пріоритети, Україна може перетворити свою адміністративну систему на каталізатор демократичного врядування та європейської інтеграції.

Література

1. Андрійко О. Ф. Європейський вимір та основні напрями реалізації реформ в Україні / О. Ф. Андрійко // Актуальні проблеми юридичної науки. Хмельницький: Хмельницький ун-т управління та права, 2024. С. 4-5.
2. Міхеєв М.В. Адміністративно-правове забезпечення адміністративних конфліктних та неконфліктних проваджень в країнах ЄС на прикладі Німеччини у порівнянні з досвідом України. // Альманах права. Випуск 15. Київ: Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2024. 688 с. С.589-597. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2024.6.9>
3. Міхеєв М.В. Конфліктні та неконфліктні провадження в адміністративному процесі. монографія. Одеса. ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 248 с.
4. Закон України «Про адміністративну процедуру», 2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
5. Тимошук В., Бойко І., Школіч А. Закон «Про адміністративне судочинство» України: загальні вікна правила взаємодії між державою і бізнесом. Посібник для державних службовців. Київ. 2022. 76 стор.
6. Tymoshchuk, V. (2024). Ukraine's New Law on Administrative Procedure: Progress Toward EU Standards and Implications for Tax and Customs. *Lex Portus*, 10(5), 16–27. DOI: 10.62821/lp10502

7. EU Screening Report, Law on Administrative Procedure and European Integration Innovations of Ukraine. URL: <https://rpr.org.ua/en/news/eu-screening-report-law-on-administrative-procedure-and-european-integration-innovations-of-ukraine-kyiv-hosts-discussion-of-priorities-for-the-fundamental-cluster-of-negotiations-with-the-eu>

8. European Commission. (2023). Ukraine Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2023_en

9. Anzhelika Babych, Anatolii Berlach, Maksym Korniienko, Rostyslav Shchokin and Valeriy Kolyukh. Adaptation of the Ukrainian Administrative Justice System to EU Requirements: Transparency, Efficiency and Accessibility in Public Law Disputes. CERIDAP. 2024 (2). Pp. 250-280. ISSN 2723-9195. DOI: 10.13130/2723-9195/2024-2-36

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-36>

СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Рябоконт Євген Анатолійович

<https://orcid.org/0009-0004-7110-6416>

головний судовий експерт,

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки
та судових експертиз Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

Сербіненко Оксана Леонідівна

<https://orcid.org/0009-0009-2553-5646>

провідний судовий експерт,

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки
та судових експертиз Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

Герман Богдан Миронович

<https://orcid.org/0009-0002-6564-9188>

консультант-експерт,

*Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки
та судових експертиз Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

В сучасних умовах трансформації публічної влади, спричиненої
воєнним станом, прогнозованими потребами повоєнної відбудови, а